

TREI

Dincolo de ordine

ALTE 12 REGULI DE VIAȚĂ

JORDAN B. PETERSON

Traducere din limba engleză de Constantin Dumitru-Palcus

*Soției mele, Tammy Maureen Roberts Peterson, pe care o iubesc
din adâncul sufletului de cincizeci de ani și care, în ochii mei,
este o ființă admirabilă în toate privințele, dincolo de orice motiv.*

Cuprins

	<i>Tabla de ilustrații</i>	8
	<i>O notă din partea autorului în vreme de pandemie</i>	9
	<i>Uvertură</i>	11
Regula I.	Nu denigra cu ușurință instituțiile sociale sau realizările creative	25
Regula II.	Imaginează-ți cine ai putea fi și apoi țintește neclintit în direcția aceea	69
Regula III.	Nu ascunde în ceață lucrurile nedorite	103
Regula IV.	Observă că oportunitatea stă ascunsă acolo unde s-a abdicat de la responsabilitate	123
Regula V.	Să nu faci ceea ce urăști	149
Regula VI.	Renunță la ideologie	163
Regula VII.	Muncește din răspuțeri măcar la un singur lucru și vezi ce se întâmplă	183
Regula VIII.	Alege-ți o cameră din casa ta și încearcă s-o faci cât mai frumoasă cu putință	199
Regula IX.	Dacă vechile amintiri încă te supără, notează-le atent și complet	223
Regula X.	Fă planurile convenite și muncește asiduu pentru a menține romantismul în relația ta	255
Regula XI.	Nu trebuie să-ți permiți să devii resentimentar, mincinos sau arogant	289
Regula XII.	Fii recunoscător, în pofida suferințelor tale	335
	<i>Coda</i>	353
	<i>Note</i>	358

Tabla de ilustrații

1. **Nebunul**: lucrare inspirată după desenul omonim al Pamelei Colman Smith din jocul de tarot Rider-Waite, Rider & Son (1910).

2. **Materia Prima**: inspirată după Hermes Trismegistus, *Occulta philosophia* (1613), dar și după H. Nollius, *Theoria philosophiae hermeticae* (Hanoviae: Apud P. Antonium, 1617).

3. **Sfântul Gheorghe și Balaurul**: inspirată după pictura omonimă a lui Paolo Uccello (cca 1458).

4. **Atlas și Hesperidele**: inspirată după tabloul omonim al lui John Singer Sargent (cca 1922–1925).

5. **Înger căzut**: lucrare inspirată după tabloul omonim al lui Alexandre Cabanel (1847).

6. **La cooperativa noastră**: inspirată după B. Deykin, *În cooperativa noastră nu e loc de popi și de culaci* (1932).

7. **Ucenicul**: inspirată după tabloul omonim al lui Louis-Emile Adan (1914).

8. **Iriși**: inspirată după pictura omonimă a lui Vincent Van Gogh (1890).

9. **Ispitirea Sfântului Anton**: lucrare inspirată după tabloul omonim al lui Martin Schongauer (cca 1470–1475).

10. **Poțiunea iubirii**: inspirată după grafica lui Aubrey Beardsley, *Tristan, sorbind din poțiunea iubirii* (1893).

11. **Satan**: inspirată după desenul lui Gustave Doré, *Satan*, preluat din John Milton, *Milton's Paradise Lost* (Londra: Cassell & Company, Ltd., 1905).

12. **Sfântul Sebastian**: inspirată după gravura omonimă a lui Martin Schongauer (cca 1480).

O notă din partea autorului în vreme de pandemie

Să scrii o carte de nonficțiune în timpul crizei globale provocate de răspândirea bolii COVID-19 este o sarcină complicată. Într-o perioadă atât de dificilă, pare absurd, într-un anumit sens, fie și doar să te gândești la altceva decât la această maladie. Cu toate acestea, pare a fi o greșeală să legi toate gândurile cuprinse în orice lucrare curentă de existența pandemiei — care și ea va trece —, dat fiind că problemele normale ale vieții vor reveni la un moment dat (și din fericire) în prim-plan. Toate astea înseamnă că un autor din zilele noastre va comite în mod inevitabil o eroare (de a se concentra prea mult asupra pandemiei, care are o durată de viață incertă, și de a scrie în consecință o carte care devine perimată instantaneu) sau alta (de a ignora pandemia, ceea ce ar semăna foarte mult cu a nu te ocupa de proverbialul elefant de sub preș).

După ce am reflectat asupra acestor aspecte, precum și după ce am discutat problemele cu editorii mei, am hotărât să scriu *Dincolo de ordine: Alte 12 reguli de viață* în conformitate cu un plan conceput special în urmă cu câțiva ani și să mă concentrez pe abordarea unor chestiuni nespecifice vremurilor actuale (riscând astfel să cad în a doua greșeală, nu în prima). Presupun că în același timp s-ar putea întâmpla ca aceia care au ales să citească această carte sau să-i asculte versiunea audio vor fi mulțumiți că își pot îndrepta atenția și spre alte probleme în afară de coronavirus și de distrugerile pe care le-a provocat.

Uvertură

Pe 5 februarie 2020, m-am trezit într-un salon de terapie intensivă din Moscova — acolo s-a nimerit să ajung, dintre toate locurile de pe lumea asta. Eram priponit cu legături de 15 centimetri de marginile patului pentru că, în starea mea de inconștiență, fusesem atât de agitat, încât încercasem să-mi scot cateterele din braț și să plec din salon. Eram confuz și frustrat că nu știam unde mă aflu, înconjurat de oameni care vorbeau o limbă pe care nu o pricepeam și lipsit de prezența fiicei mele, Mikhaila, și a soțului ei, Andrey, obligați să respecte doar anumite ore de vizită și neavând permisiunea de a fi lângă mine în momentul trezirii. Faptul că mă aflam acolo mă înfuriase, astfel că m-am repezit nervos către fiica mea când, după câteva ore, a venit să mă viziteze. Mă simțeam trădat, cu toate că acest lucru era departe de a fi adevărat. Oamenii se ocupaseră cu mare răbdare de împlinirea feluritelor mele nevoi, ca urmare a imenselor dificultăți logistice generate de obținerea asistenței medicale într-o țară cu adevărat străină. Nu am nicio amintire legată de ce mi s-a întâmplat în timpul săptămânilor care au precedat acea situație și foarte puține despre perioada scursă până în acel moment din clipa în care m-am internat într-un spital din Toronto, la mijlocul lunii decembrie. Unul dintre puținele lucruri de care-mi amintesc, privind înapoi către primele zile ale lui 2020, a fost timpul petrecut cu scrierea acestei cărți.

Am scris mult și am revizuit aproape tot conținutul cărții *Dincolo de ordine* într-o perioadă în care familia mea era asaltată de crize grave de sănătate succesive și suprapuse, multe dintre ele fiind subiecte de discuții publice, motiv pentru care este nevoie de unele explicații detaliate. Mai întâi, în ianuarie 2019, Mikhaila a trebuit să caute un chirurg care să-i înlocuiască o mare parte din glezna artificială, implantată cam cu un deceniu în urmă, dat fiind că instalarea inițială nu a fost

perfectă, provocându-i în consecință dureri serioase și probleme de mișcare, pentru ca în final aproape să cedeze. Am petrecut o săptămână alături de ea la un spital din Zürich, pentru acea procedură și primele zile de recuperare.

La începutul lui martie, soția mea, Tammy, a fost supusă unei operații de rutină în Toronto, pentru un cancer la rinichi banal și cât se poate de tratabil. La o lună și jumătate după operație, care a presupus extirparea unei treimi din organul în cauză, am aflat că suferea de fapt de o malignitate extrem de rară, care avea o mortalitate de aproape 100% într-o perioadă de un an.

Două săptămâni mai târziu, chirurgii care se ocupau de îngrijirea ei i-au eliminat cele două treimi rămase din rinichiul afectat, alături de o porție substanțială din sistemul limfatic abdominal legat de acesta. Operația a părut să stopeze înaintarea cancerului, dar a provocat o scurgere de fluid (de până la patru litri pe zi) din sistemul ei limfatic vătămat acum — o afecțiune denumită ascită chiloasă —, situație ce rivaliza ca pericolozitate cu boala inițială. Am mers să vedem o echipă medicală din Philadelphia, unde în decurs de 96 de ore de la injectarea inițială a colorantului pe bază de ulei de mac, al cărui scop practic era îmbunătățirea imaginilor obținute în urma scanărilor tomografice sau de RMN, s-a obținut oprirea completă a pierderii de fluid a lui Tammy. Această evoluție îmbucurătoare a avut loc chiar în ziua celei de-a treizecea aniversări a căsătoriei noastre. Soția mea s-a vindecat rapid și, după toate aparențele, complet — o dovadă a norocului fără de care niciunul dintre noi nu poate rămâne în viață, precum și a admirabilei sale țării și rezistențe.

Din păcate, în timp ce se desfășurau aceste evenimente, sănătatea mea s-a deteriorat. Începusem să iau un anxiolitic la începutul anului 2017, după ce am suferit ceea ce a părut a fi o reacție autoimună la ceva pe care îl consumasem în timpul vacanței de Crăciun de la finele lui 2016.* Reacția alimentară mi-a creat o anxietate acută și continuă, făcându-mă totodată să-mi fie teribil de frig, oricâte haine purtam și

* Afecțiunea care i-a distrus glezna Mikhailei, impunând înlocuirea acesteia, precum și a șoldului, a fost și ea de natură imunitară, iar soția mea a avut simptome artritice care erau similare cu ale ei. Menționez asta pentru a arunca puțină lumină asupra motivului pentru care mi-a răsărit în minte ipoteza unui program de răspuns imunitar și de ce aceasta mi s-a părut într-o câțiva logică.

În oricâte pături mă înfășuram. Mai mult decât atât, tensiunea arterială mi-a scăzut atât de dramatic, încât ori de câte ori încercam să mă ridic în picioare, mi se întuneca vederea și eram forțat să stau ghemuit cel puțin cinci-șase ore înainte de a încerca din nou. De asemenea, am suferit de o insomnie care părea a fi aproape totală. Medicul nostru de familie mi-a prescris o benzodiazepină, precum și un somnifer. Pe ultimul l-am luat doar de câteva ori înainte de a renunța complet la el, simptomele groaznice pe care le resimțeam, inclusiv insomnia, fiind aproape imediat și complet eradicate de tratamentul cu benzodiazepină, ceea ce a făcut inutil somniferul. Am continuat să iau benzodiazepină timp de aproape trei ani, deoarece viața mea a părut nefiresc de stresantă în acea perioadă (în care am trecut de la existența liniștită a unui profesor universitar și clinician la realitatea tumultuoasă a unei personalități publice) și pentru că am crezut că acest medicament este o substanță relativ inofensivă — așa cum se susține adesea despre benzodiazepină.

Totuși, lucrurile s-au schimbat în martie 2019, la începutul bătăliei medicale a soției. Anxietatea mea a crescut sesizabil după spitalizarea, operația și recuperarea Mikhailei, despre care am vorbit mai sus. În consecință, i-am cerut medicului de familie să-mi crească doza de benzodiazepină, astfel încât anxietatea mea să nu ne mai preocupe nici pe mine, nici pe alții. Din păcate, am suferit o creștere marcantă a emoției negative în urma acestei schimbări. Am cerut o nouă creștere a dozajului (între timp, încercam să facem față celei de-a doua operații a lui Tammy și complicațiilor acesteia, astfel că am pus agravarea anxietății pe seama acelei probleme), dar anxietatea mi-a crescut și mai mult. Am atribuit toate acestea nu unei reacții paradoxale la medicație (așa cum a fost diagnosticată ulterior), ci recurenței unei tendințe spre depresie, care mă afectase ani de-a rândul.* În orice caz, am încetat cu totul să mai iau benzodiazepină în luna mai a aceluși an, încercând două doze de ketamină în decurs de o săptămână, așa cum mi-a sugerat un psihiatru cu care m-am consultat. Ketamina, o substanță anestezică/psihedelică neconvențională, are uneori efecte

* Timp de aproape două decenii, luasem inhibitori ai recaptării serotoninei (cum ar fi Celexa), beneficiind mult de pe urma administrării lor, înainte de a înceta la începutul anului 2016, întrucât o schimbare de dietă spectaculoasă a părut să îi facă nenesecari.

pozitive copleșitoare și subite asupra depresiei. Dar în cazul meu n-a făcut decât să genereze două excursii de câte 90 de minute în iad. Am simțit până-n adâncul meu că am toate motivele să mă simt vinovat și rușinat, fără să am nimic de câștigat în planul experiențelor pozitive.

La câteva zile după a doua experiență generată de ketamină, am început să sufăr efectele sevrajului acut la benzodiazepină, care erau cu adevărat intolerabile — o anxietate ce depășea cu mult tot ceea ce simțisem vreodată și o incontrolabilă agitație și nevoie de mișcare (cu denumirea formală de acatizie), gânduri covârșitoare de autodistrugere și absența totală a oricărei urme de fericire. Un prieten de familie — un medic — m-a lămurit cu privire la pericolele sevrajului subit la benzodiazepină. Prin urmare, am început să iau din nou benzodiazepină, dar într-o doză mai mică decât cea la care ajunsesem anterior. Multe dintre simptome s-au atenuat, chiar dacă nu toate. Pentru a le rezolva pe cele rămase, am început să iau și un antidepresiv, care îmi fusese de mare folos în trecut. Totuși, tot ce a reușit să facă a fost să mă epuizeze îndeajuns, cât să am nevoie de alte patru ore sau mai multe de somn pe zi — fapt ce nu m-a ajutat deloc în toiul gravelor probleme de sănătate ale lui Tammy —, precum și să-mi crească de două-trei ori pofta de mâncare.

După circa trei luni de anxietate teribilă, hipersomnie incontrolabilă, acatizie chinuitoare și apetit exagerat, m-am dus la o clinică americană care susținea că e specializată în sevrajul rapid la benzodiazepină. În pofida bunelor intenții ale unui mare număr de psihiatri de acolo, clinica a reușit doar o diminuare lentă a dozajului meu de benzodiazepină, ale cărei efecte negative le experimentasem deja și care nu au fost și nu au putut fi controlate într-o măsură semnificativă de tratamentul oferit în timpul spitalizării.

Cu toate acestea, am rămas internat la acea clinică de la mijlocul lui august, la doar câteva zile după ce Tammy își revenise în urma complicațiilor postchirurgicale, până la sfârșitul lui noiembrie, când m-am întors acasă în Toronto foarte istovit. Între timp, acatizia (tulburarea de mișcare incontrolabilă pomenită mai sus) crescuse până la punctul la care nu puteam să stau sau să mă odihnesc în nicio poziție, nici măcar câteva secunde, fără un distress sever. În decembrie, m-am internat într-un spital local și acela este momentul în care se încheie tot ceea ce știu despre evenimentele care au precedat trezirea mea la

Moscova. Așa cum am aflat ulterior, Mikhaila și Andrey m-au externat din spitalul din Toronto la începutul lui ianuarie 2020, considerând că tratamentul pe care îl primeam acolo îmi făcea mai mult rău (o opinie cu care am fost de acord într-un totu după ce am aflat prin ce trecusem acolo).

Situația în care m-am aflat când mi-am recăpătat cunoștința în Rusia a fost complicată de faptul că în Canada contractasem o dublă pneumonie, cu toate că aceasta n-a fost nici descoperită, nici tratată decât după ce am ajuns în salonul de terapie intensivă de la Moscova. Totuși, ajunsesem la acea clinică pentru a scăpa de sevrajul la benzodiazepină, folosind o procedură care era fie necunoscută, fie considerată prea periculoasă în America de Nord. Întrucât nu fusesem în stare să tolerez nici cea mai mică scădere a dozajului — în afară de reducerea inițială, cu luni în urmă —, clinica m-a plasat într-o comă indusă medical, astfel încât să pot rămâne inconștient în timpul celor mai grave simptome de sevraj. Acest regim a început pe 5 ianuarie și a durat nouă zile, timp în care am fost totodată plasat într-o instalație care îmi regulariza mecanic respirația. Pe 14 ianuarie, am fost scos din intubație și de sub efectul anestezicelor. M-am trezit timp de câteva ore și, în acest interval, i-am spus Mikhailei că nu mai sufeream de acatizie, deși nu-mi amintesc nimic despre asta.

Pe 23 ianuarie, am fost mutat într-un alt salon de terapie intensivă specializat în reabilitare neurologică. Îmi amintesc că m-am trezit pe 26 pentru o perioadă scurtă, până la revenirea mea completă la conștiență pe 5 februarie, așa cum am relatat mai sus — zece zile în care am trecut printr-o perioadă de delir extrem de intens. După ce a trecut și asta, m-am mutat într-un centru de reabilitare mai confortabil aflat într-o suburbie moscovită. Cât timp m-am aflat acolo, a trebuit să reînvăț mersul pe jos și urcatul și coborâtul scărilor, să mă închei la nasturi, să mă culc în pat fără ajutor, să-mi așez mâinile într-o poziție corectă pe tastatura de computer și să titez. Nu păream să fiu în stare să văd cum trebuie sau, mai exact, să văd cum să-mi folosesc membrele pentru a interacționa cu ceea ce percepeam. Câteva săptămâni mai târziu, după ce problemele de percepție și coordonare s-au diminuat, Mikhaila, Andrey, copilul lor și cu mine am fost relocați în Florida pentru ceea ce speram că va fi o perioadă liniștită de recuperare la soare (foarte bine-venită după frigul cenușiu al miezului de iarnă

moscovită). Aceasta se întâmpla cu foarte puțin înainte de izbucnirea îngrijorării mondiale provocate de pandemia de COVID-19.

În Florida, am încercat să renunț treptat la medicația prescrisă de clinica din Moscova, deși continuam să simt amorțeli ale mâinii și piciorului stâng, tremurături ale acestor două extremități, precum și ale mușchilor din frunte, la care se adăugau convulsiile și anxietatea debilitantă. Toate aceste simptome au crescut în mod apreciabil pe măsură ce scădeam aportul de medicație; așa se face că, după vreo două luni, am ajuns să revin la dozajele prescrise inițial în Rusia. Corpul meu nu mai era în stare să lupte, așa că a fost compromis procesul de scădere a dozelor utilizate, optimismul meu inițial având, și el, de suferit. Și astfel am revenit la un grad de utilizare a medicației pentru care plătisem un preț greu în încercarea de a-l diminua considerabil. Din fericire, în tot acest timp am avut lângă mine membri ai familiei și prieteni, iar compania lor m-a ajutat să-mi păstrez motivația de a continua, în timp ce simptomele resimțite deveneau insuportabile, îndeosebi diminețile.

Spre sfârșitul lui mai, la trei luni după plecarea din Rusia, devenise evident că starea mi se agrava în loc să se amelioreze, iar să mă bazez pe oamenii pe care îi iubeam și care împărtășeau acea emoție ar fi fost în același timp nehibzuit și nedrept. Mikhaila și Andrey intraseră în legătură cu o clinică din Serbia, care practica o abordare nouă a problemei sevrajului la benzodiazepină, și au făcut aranjamentele necesare pentru a mă muta acolo, la doar două zile după ce acea țară își redeschisese granițele după închiderea cauzată de pandemie.

Nu am să susțin aici că evenimentele care s-au abătut asupra mea, a soției mele și a celor implicați în îngrijirea ei ar fi dus, în cele din urmă, la un bine mai mare. Ceea ce i s-a întâmplat soției a fost cu adevărat oribil. Timp de peste o jumătate de an, a suferit la fiecare două sau trei zile câte o criză de sănătate severă și aproape fatală, iar după aceea a trebuit să facă față bolii și absenței mele. La rândul meu, am fost chinuit de perspectiva pierderii unui om cu care mă împrietenisem de cincizeci de ani și cu care mă căsătorisem de treizeci, de observarea consecințelor groaznice ale acestui fapt asupra altor rude ale sale, inclusiv asupra copiilor noștri, și de consecințele cumplite și terifiante ale unei dependențe de substanțe pe care o căpătasem fără știința mea. Nu am de gând să minimalizez toate acestea, afirmând că am devenit

niște oameni mai buni pentru că am trecut prin astfel de întâmplări. Totuși, pot să observ cum faptul de a fi trecut atât de aproape pe lângă moarte a motivat-o pe soția mea să se ocupe de unele aspecte legate de dezvoltarea ei spirituală și creativă mai prompt și mai asiduu decât ar fi făcut-o în alte condiții, iar pe mine m-a motivat să scriu sau să rețin în timpul redactării acestei cărți doar acele cuvinte care și-au păstrat semnificația chiar și în condiții caracterizate de suferință extremă. Faptul că suntem încă în viață li se datorează cu certitudine rudelor și prietenilor (care sunt numiți în Coda acestei cărți), dar la fel de adevărat este că imersarea plină de sens în ceea ce scriam, care a continuat în toată perioada pe care am relatat-o — exceptând luna mea de inconștiență din Rusia —, mi-a oferit un motiv de a trăi și, totodată, un mijloc de a testa viabilitatea ideilor cu care mă luptam.

Nu cred că am susținut vreodată — nici în cartea mea precedentă și nici în cea de față — că ar fi suficient să trăiești *doar* după regulile pe care le-am prezentat. Cred că ceea ce am afirmat — ceea ce sper să fi afirmat — a fost următorul lucru: Când haosul te vizitează și te înghite cu totul; când natura te blestemă, pe tine sau pe cineva drag ție, cu o boală; sau când tirania distruge un lucru valoros pe care l-ai clădit, este salutar să cunoști restul poveștii. Toate acele nenorociri sunt doar jumătatea amară din povestea existenței, fără să observăm elementul eroic de izbăvire sau de noblețe a spiritului uman, care necesită asumarea unei anumite responsabilități. Iar când uităm să privim povestea noastră în întregimea ei, o facem pe riscul nostru, căci viața este atât de dificilă, încât pierderea din vedere a părții eroice a existenței ne poate costa totul. Nu vrem ca asta să se întâmple. În schimb, trebuie să prindem curaj și să ne întărim spiritul, pentru a examina lucrurile atent și cum se cuvine și să trăim așa cum putem să trăim.

Ai surse de tărie la care poți apela și, chiar dacă e posibil să nu funcționeze cum trebuie, s-ar putea să fie de ajuns. Ai ce învăța dacă poți să-ți accepți erorile. Ai medicamente și spitale, precum și medici și asistente care cu onestitate și curaj te îngrijesc ca să te ridice și să te ajute să treci prin fiecare zi. Și apoi mai ai caracterul și curajul tău propriu, iar dacă acestea au fost călcate în picioare și ești gata să arunci prosopul, ai caracterul și curajul celor de care îți pasă și cărora le pasă de tine. Și poate, beneficiind de toate astea, vei reuși să răzbați. Pot să-ți spun ce m-a salvat pe mine, până acum: dragostea pe

care o am pentru familia mea; dragostea pe care o au ei față de mine; încurajările pe care mi le-au oferit, alături de prietenii mei; faptul că încă mai aveam o muncă importantă pe care m-am străduit să o duc la îndeplinire cât timp m-am aflat în abis. A trebuit să mă forțez să stau în fața computerului. A trebuit să mă forțez să mă concentrez, să respir și să mă împiedic să spun, cât se poate de serios chiar: „La naiba cu toate!”, în nesfârșitele luni în care am fost posedat de groază și teroare. Și abia am reușit să fac asta. Mai bine de jumătate din acest timp am crezut că o să mor într-unul dintre spitalele în care am fost internat. Și cred că, dacă aș fi căzut pradă resentimentelor, de exemplu, aș fi pierit odată pentru totdeauna — și mă simt norocos că am evitat o asemenea soartă.

Oare nu ar fi posibil (deși s-ar putea să nu ne salveze întotdeauna din situația groaznică în care ne găsim) să fim cu toții mai capabili să facem față incertitudinii, ororilor naturii, tiraniei culturale și răutății noastre și a altora dacă am fi niște oameni mai buni și mai curajoși? Dacă ne-am strădui să atingem valori mai înalte? Dacă am fi mai sinceri? Nu ar crește astfel șansele ca elementele benefice ale experienței să se manifeste în jurul nostru? Dacă țelurile tale ar fi suficient de nobile, dacă ai avea un curaj adecvat, dacă ai năzui neclintit spre adevăr, nu ar fi posibil ca Binele astfel produs să... ei bine, să nu justifice oroarea? Acest lucru nu este într-un tot valabil, dar totuși într-acolo tindem. Astfel de atitudini și acțiuni ar putea măcar să ne ofere un sens suficient de profund, așa încât ciocnirea noastră cu acea teroare și oroare să nu ne corupă și să nu transforme lumea din jurul nostru în ceva care să semene atât de mult cu un infern.

De ce *Dincolo de ordine*? E simplu, într-un anumit sens. Ordinea este un teritoriu explorat. Ne aflăm în limitele ordinii când acțiuni pe care le considerăm adecvate produc rezultatele pe care le urmărim. Privim astfel de rezultate într-o perspectivă pozitivă, dat fiind că ne arată, mai întâi, că ne-am apropiat de ceea ce ne dorim și, în al doilea rând, pentru că teoria noastră despre modul în care funcționează lumea rămâne acceptabil de exactă. Cu toate acestea, toate stările de ordine, oricât de sigure și confortabile ar fi, au defecte. Cunoștințele noastre despre cum să ne comportăm în lume rămân de fiecare dată incomplete — în parte din cauza ignoranței noastre profunde față de vastul necunoscut, apoi din cauza orbirii noastre voluntare și în sfârșit

pentru că lumea continuă, în maniera ei entropică, să se transforme în mod neașteptat. Mai mult decât atât, ordinea pe care ne străduim să o impunem lumii se poate rigidiza ca o consecință a tentativelor nesăbuite de a elimina din sfera noastră de interes tot ceea ce este necunoscut. Când astfel de tentative depășesc măsura, apare amenințarea totalitarismului, animat de dorința de a exercita un control deplin acolo unde un asemenea control nu este posibil, nici măcar în principiu. Aceasta înseamnă să riscăm o limitare periculoasă a tuturor schimbărilor psihologice și sociale necesare pentru a menține adaptarea la lumea etern-schimbătoare. Și astfel ajungem să ne confruntăm inevitabil cu nevoia de a trece dincolo de ordine, în opusul acesteia: haosul.

Dacă ordinea este locul în care ni se arată ceea ce ne dorim — când acționăm în concordanță cu înțelepciunea cu greu dobândită —, haosul este locul în care suntem asaltați de acele lucruri la care nu ne așteptăm, răsărite dintr-un potențial care ne înconjoară, dar față de care suntem orbi. Faptul că ceva a avut loc de multe ori în trecut nu constituie o garanție că va continua să aibă loc în aceeași manieră.¹ Întotdeauna va exista un domeniu dincolo de ceea ce cunoaștem și putem prezice. Haosul este anomalie, noutate, imprevizibilitate, transformare, perturbare și, foarte adesea, decădere, căci ceea ce am ajuns să considerăm ca de la sine înțeles se dezvăluie a fi nesigur. Uneori se manifestă cu blândețe și își dezvăluie misterele în experiențe care ne fac curioși, captivați și interesați. Și e probabil (chiar dacă nu inevitabil) să se întâmple așa atunci când abordăm în mod voluntar ceea ce nu înțelegem, cu o pregătire atentă și disciplină. Alteori, neașteptatul se face cunoscut într-un mod teribil, intempestiv, accidental, așa că suntem distruși, nimiciți și reușim cu mare greutate să ne repliem — dacă reușim.

Nici starea de ordine, nici starea de haos nu sunt preferabile, intrinsec, una alteia. Să privești astfel lucrurile este greșit. Cu toate acestea, în precedenta mea carte *12 Reguli de viață: Un antidot la haosul din jurul nostru*, m-am concentrat mai mult pe felul în care ar putea fi remediate consecințele unui exces de haos.² Reacționăm la schimbările bruște și imprevizibile pregătindu-ne, fiziologic și psihologic, pentru ce e mai rău. Și pentru că doar bunul Dumnezeu știe cum ar putea să arate acest „cel mai rău“, în ignoranța noastră, trebuie să fim

pregătiți pentru toate eventualitățile. Iar problema cu această pregătire permanentă este că, atunci când depășește limitele, ne epuizează. Dar asta nu presupune în niciun fel că haosul ar trebui eliminat (ar fi și imposibil, în orice caz), deși ceea ce este necunoscut trebuie gestionat cu atenție, așa cum am subliniat în mod repetat în cartea mea precedentă. Tot ceea ce nu este atins de nou stagnează și cu certitudine o viață lipsită de curiozitate — acel instinct care ne împinge în necunoscut — ar fi o formă a existenței mult diminuată. Ceea ce e nou este în același timp incitant, captivant și provocator, cu condiția ca viteza cu care este introdus să nu ne submineze și să nu ne destabilizeze într-un mod intolerabil starea existenței.

La fel ca *12 Reguli de viață*, volumul de față oferă o explicație a regulilor extrase dintr-o listă mai lungă de 42, publicată și popularizată inițial pe site-ul de întrebări și răspunsuri Quora. Spre deosebire de cartea precedentă, *Dincolo de ordine* explorează ca temă generală modul în care putem evita în mod avantajos pericolele exagerărilor în ceea ce privește siguranța și controlul. Dat fiind că este insuficient ceea ce înțelegem (așa cum ne dăm seama atunci când lucrurile pe care ne străduim să le controlăm merg totuși prost în jurul nostru), trebuie să rămânem ancorați cu un picior în ordine, în vreme ce pe celălalt îl întindem șovăielnic în ceea ce se află dincolo de ordine. Și astfel suntem impulsionați să explorăm și să descoperim cele mai profunde semnificații stând la frontieră, într-o stare de siguranță suficientă pentru a ne ține frica sub control, dar învățând, în permanență, în timp ce ne confruntăm cu lucrurile cu care nu ne-am împăcat sau la care nu ne-am adaptat încă. Tocmai acest instinct de căutare a sensului — care este mult mai profund decât simplul raționament — este cel care ne orientează cum se cuvine în viață, astfel încât să nu fim copleșiți de ceea ce se află dincolo de noi sau, la fel de periculos, să nu fim năuciiți și împiedicați să creștem de sisteme de valori și convingeri perimate, prea mărginite sau etalate cu excesivă trufie.

Despre ce anume am scris, mai exact? Regula I descrie relația dintre structurile sociale stabile și predictibile și sănătatea psihologică individuală și argumentează ideea potrivit căreia, pentru a-și păstra vitalitatea, aceste structuri trebuie actualizate de oameni creativi. Regula II analizează o imagine alchimică veche de secole, pornind de la câteva povești — vechi și moderne —, pentru a lămuri natura și